

Prof. O. Grebenc:

Moderno slovensko pohištvo po narodnih motivih Ljubljana 1938

Izdala in založila Kr. banska uprava dravske banovine v Ljubljani

Prof. O. Grebenc, ki je po svetovni vojni znan kot nabiralec narodnega materijala, saj je svojo dobro zbrano etnografsko zbirko prodal Narodnemu muzeju, se je sedaj lotil naloge, kateri očitno ni bil kos. Izdal je mapo risb in načrtov uporabnega pohištva (stoli, mize, omare, klopi) po lastnih načrtih, toda opremljenega z ljudsko ornamentiko in ima tako namen ustvariti sodobno pohištvo v domačem slogu, katero bi po njegovem s pridom mogli uporabiti tudi na deželi. Lotil se je torej dvojne naloge: etnografske s tem, da je okrasil pohištvo z narodnimi motivi, pa tudi arhitektonske o notranji opremi naših domov.

Povpraševanje po našem narodnem domačem slogu je zadnje čase, pač pod vplivom velikih nacionalnih gibanj drugih narodov, tudi pri nas zelo veliko. Vsem hočejo iskati in napraviti nekaj našega, iščejo našo ornamentiko, lastnosti samo naše hiše in v zvezi z njo tudi našo hišno opremo. Pri sodobni notranji opremi moremo dosedaj zabeležiti v glavnem dva poizkusa združiti naše z modernim: opremo kmečke hiše na Obrtni razstavi v Berlinu (razstavljena tudi na velesojmu v Ljubljani) in Karlovškovo knjigo „Umetna obrt“, tretji se sedaj pridružuje Grebenčeva mapa osnutkov pohištva, gotovo najmanj posrečen poizkus.

Slovenski motivi na posameznih delih pohištva so Grebencu samo okrasna izpolnitev ploskve, katera mu je na razpolago. Pri tem uporablja motive vzete ne samo s pohištva, marveč tudi z drugih tehnik, ne da bi jih poizkusil tudi akomodirati novi tehniki. Seveda nastane radi tega popolnoma nov motiv, ki s starim nima ravno mnogo skupnega in kateremu izvora ne moremo več prav spoznati. Toda za uporabljanje motiva in ornamenta ni važna stroga natančnost, z ravnilom in šestilom napravljena, marveč je ravno svobodna uporaba in samostojno komponiranje za slovenski ornament tako važno. Značilno za slovenski ornament so njegove mehko prelivajoče se linije, tako da moremo v njem občutiti

skoro nekaj lirsko nežnega. Ustvarjanje v takem občutju more potem dati ornament, o katerem moremo trditi, da je naš. Vsega tega občutka in čustva ne moremo najti skoro v nobenem navzočem ornamentu. Vsi so trdi in oglati, skoro surovi, brez najmanjšega čustva in še tam kjer z iskrico upanja pričakujemo vsaj nekaj zboljšanja (list XXI št. 21) moremo opaziti, da se avtor ni nikoli prav poglobil v pravi in končni pomen okraska, ki naj naše učinkuje, kar pa je mogoče samo občutiti in česar s še tako pridnim nabiranjem ni mogoče doseči. Brez vsakega narodnega čuta bi mogli označiti, da so povečini motivi.

To nerazumevanja bistva našega ornamenta pa je mogoče opaziti tudi v skrajno lokalno diferencirani ornamentiki. Če že avtor ne priznava Vurnikove razdelitve pasov tujih vplivov in generalne razdelitve slovenskega ozemlja v glavnem v tri dele; katere pa prav gotovo veže vsaj neko notranje občutje, moremo toliko manj priznati njegove razdelitve, ko moremo začudeni opaziti, da se more spustiti v tako minimalne krajevne razlike (n. pr. Novo mesto in Sv. Peter pri Novem mestu). Temu prav gotovo ne moremo pritruditi, kajti take razlike nikoli ni bilo in je tudi danes ni mogoče več zaslediti, ker je motiv potoval iz kraja v kraj, kakor so potovali rokodelci in ker ga je ljudska domišljija spreminjala po svojem občutku, kakor je tudi jasno, da še celo isti mojster ni dvakrat napravil istega motiva, saj ni delal s šablono, ampak s svojo bogato fantazijo, s svojim srcem in s svojimi čustvi. Zato je treba zametavati omejitve, kot jih skuša ustvariti avtor, kajti s prevzemanjem tujih vplivov se vrši tudi razvoj in prav nič se ni bati, da bi našli naenkrat tuje k nam prinešeno, ker bi znala prava ljudska ustvarjala sila vse to lepo presaditi v naš vrt, naše občutje in v naše motive in mu zato pač ne bodo potrebne predloge.

Poleg malo slovensko učinkujočih motivov moremo omeniti tudi barve, ki jih avtor uporablja. Prav gotovo nikjer

nihče ni uporabljal še takih barv in prav slabo si moremo predstavljati n. pr. roza (list VII št. 6) ali rmeno (list XI št. 7) ali vijoličasto (list III št. 2) pobarvana pohištva v naših kmečkih hišah, kjer je dosedaj vlada ponavadi naraven les okrašen z okraski v glavnih naravnih barvah, pa tudi kjer je uporabljal barvano pohištvo, je to bilo nevsiljivo in okusno (prim. svetlo modro pobarvano pohištvo v Poljanski dolini). S svojimi nemogoče uporabljanimi motivi nas avtor ne more prepričati, da so slovenski, ker so brez občutka in brez potrebne pesniške svobode, (list XIV št. 5 itd.); vedno uporabljane in spreminjanje, po avtorju najvažnejše, srčne oblike ne more prepričati o nasprotnem. Odkloniti moramo torej naziv narodnih motivov.

Ostane nam še, da izpregovorimo tudi par besed o modernem pohištvu. Kaj si avtor predstavlja pod modernim pohištvom pač ni popolnoma jasno, kajti ostanki secesije (list I št. 2, list III št. 1, list VI št. 6) iz začetka tega stoletja in spomini na slog po svetovni vojni (primerjaj Vurnikov Tabor), kakor kaže n. pr. list IX št. 7, list XI št. 7, poleg mnogih drugih, niso več moderni in so sodobne zahteve pohištva popolnoma drugačne. Kako malo je razumel vlogo pohištva v sodobnem stanovanju, kaže primer omar, ki so neokusni in nerodni kosi, niti po starejših slovenskih vzorih delane, še manj pa odgovarjajo novim zahtevam. Originalna rešitev polic namesto nočnih omaric je vredna naslednica secesionističnih idej v začetku tega stoletja. Če se je avtor hotel nasloniti na dosedanje ljudsko pohištvo, bi bilo potrebno, da se z njim in njegovo vsebino dobro seznanj. Če pa je hotel napraviti nekaj popolnoma novega, pa ima prav gotovo na razpolago kakšno moderno arhitekturno revijo. Zakaj bi pa morali imeti ravno na kmetih grdo in neokusno, popolnoma zastarelo in deformirano pohištvo, pa nam prav go-

tovo ni razumljivo. Knjiga bi s tem le kvarno vplivala in ne bomo se smeli čuditi, če bomo zasledili po naših napol kmečkih domovih (pravi kmet si okusa po teh predlogah gotovo ne bo pustil pokvariti) kar naenkrat nestvore namesto oprave. K temu grehu bo nedvomno mnogo tudi naš avtor mnogo prispeval, če bo knjiga med ljudstvom mnogo uporabljena. Tudi naziv modernega pohištva torej ne odgovarja dejanskemu stanju. Avtor bi si stekel mnogo več zaslug za slovensko etnografijo, če bi ostal pri svojem prvotnem delu, namreč pri nabiranju materiala, obdelavo pa bi naj prepustil drugim, ki bodo v obojem prav poučeni. Mnogo je namreč večja zasluga pri skrbno in vestno nabranem materialu, kakor pri tako nepravilni uporabi neznanega materiala, pri katerem moramo ravno radi neslovenskega občutja v njega pravilnost uporabe dvomiti.

Za izdajo in založitev knjige je bilo potrebno gotovo mnogo denarja, saj je format velik, papir dober in risbe izderrane v barvah, dvomimo pa, da je bil toliko izdan denar tudi dobro naložen. Usluge s tem ni bilo napravljene slovenski etnografiji prav nobene, prejubratno. Napačno in nepravilno bi se mogel vzgojiti okus našega rokodelca, ki bo verjel natisnjenim predlogom, saj je najvišja naša narodna instances dala svoj imprimatur celi stvari. Ravno radi tega bi se morala ta instances prej prepričati pri naših zalužnih etnografih, ki bi jiznali podati res strokovno mnenje, katero bi moralo biti bankski upravi merodajno. Uporabljen denar bi bil mnogo bolj koristno naložen, če bi Kr. bankska uprava dala urediti notranjosti še ostalih naših hiš v muzeju in kjer bi take opremljene sobe mnogo pravilneje vzgajale in vplivale, kakor še ne vem kako bogate in luksuriознаe izdaje takih neuporabnih in slabih knjig, kot je navedena pred nami.

F. K. Kos

80-letnica g. duh. svetnika Ivana Šašlja.

Marljivemu in zaslužnemu duhovnemu svetniku in župniku v pokoju g. Ivanu Šašlju je bilo letos prirejeno na pobudo bivšega ministra in upravnika Etnografskega muzeja dr. Niko Župa-

niča lepo slavje v znamenitem stiskem samostanu na Dolenjskem. Naš slavljenec je praznoval v maju svojo 80-letnico duševno in telesno povsem krepak in zdrav. Ker se je vse življenje